

Megelőző karbantartó szolgáltatás bevezetése és működtetése műemlék épületeken

Tematikus konferencia európai kitekintéssel

1. rész

konferencia helye: Párbeszéd Háza

ideje: 2014. február 13.

Soós Gábor, Forster Központ, Világörökségi és Nemzetközi Főosztály vezetője, a HerMan projekt vezetője

Bevezetőjében elmondta, hogy a konferencia célja a beszélgetés és az eszmecsere. A kontextus az a másfél éves projekt, amely a kulturális örökséggel való gazdálkodás, a megőrzés leghatékonyabban módjait vizsgálja közép-európai városokban. A projekten belüli egyik módszertani pilot projekt a Műemlékőr projekt, amelynek célja a holland Monumentenwacht szolgáltatás magyarországi adaptálása¹. A HerMan projekt vezetője Eger Megyei Jogú város önkormányzata, a Forster Központ pedig szakmai tanácsadó²³ (knowledge provider).

A Műemlékőr szolgálatot egy független szolgáltatásként képzelik el, amelynek alapfilozófiája, hogy helyreállítás helyett legyen rendszeres, folyamatos, megelőző karbantartás (is). A projekt keretében 8-10 műemléken (... ábra) tesztelve is van mindez Egerben, tehát a gyakorlati tapasztalat is van.

A konferencia célja azt feltárni, hogy:

- 1) Mi a piaci kereslet egy ilyen szolgáltatás iránt, és hogyan tudjuk legjobban kiszolgálni ezt a keresletet
- 2) Miképpen valósítható ez meg: szervezeti, pénzügyi, jogszabályi háttér vizsgálatával

A mai konferencia ezek körüli párbeszéd a Párbeszéd Házában.

Ezek után Soós Gábor felvázolta a konferencia menetét, és bemutatta a műemlékőr projektcsapatot.

Végül üdvözölte a külföldi résztvevőket, hangsúlyozva, hogy egy nemzetközi együttműködés része a mai konferencia is. Az előzmények 2012. októberre nyúlnak vissza, amikor az ausztriai Steyr-ben Wolfgang Kippes

¹ adaptálás alatt a holland Monumentenwacht módszer magyar változatának elkészítését értettük. A projekt arra irányul, hogy a módszert hozzá illesszük a magyar viszonyokhoz (szerkesztői megjegyzés)

² Eger Megyei Jogú város Önkormányzata 2012 tavaszán kérte fel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt (KÖH) erre a feladatra. Az örökségvédelem 2012 szeptemberi átszervezése után a Forster Központ a KÖH egyik jogutódja vette át ezt a projektet.

³ Knowledge provider - a projekt során több megnevezést angolul, hollandul használtunk, mert nem találtunk rá időben a megfelelő magyar megnevezésre. (szerk. megjegyz.)

úrral közös kezdeményezésre létrejött a „Monumentenwacht Baráti Köre⁴” műemlékőr hálózat – Jacques Akerboom (Hollandia), Terje Nypan (Norvégia), Jelka Pirkovič és Roko Žarnić (Szlovénia), Pavol Ižvolt és Branislav Breznik (Szlovákia), és Dagmar Michoinová (Csehország) részvételével.

A célkitűzés, hogy európai perspektívában tárgyalják a preventív fenntartás eszméjét, és közösen megvizsgálják, hogy Európában hogy valósul meg mindez. Itt megemlítette Graham Bell urat, aki európai kitekintést fog nyújtani előadásában a konferencián, és remélhetőleg hamarosan csatlakozik a Baráti Körhöz.

Végezetül jó időtöltést, sikeres konferenciát, kívánva a konferencia résztvevőinek, úgyszintén a jövőbeli piac és keresletet képviselőinek - átadta a szót Cselovszki Zoltánnak.

Cselovszki Zoltán, a Forster Központ elnöke

Az örökségvédelmi rendszer még mindig átalakulóban van. 2012 nyarán az örökséggazdálkodás és a hatósági tevékenység szétvált. A Műemlékőr tevékenység ebben a kontextusban függetlenül tud működni, a Forster Központtal kapcsolódva is. Azért kell ma ezzel foglalkozni Magyarországon, mert a túlélési stratégia része, a nyersanyagok felhasználásának alapkérdése. A kulturális örökség olyan nyersanyag, amely esetében is igaz, hogy minél többet használom, annál több lesz belőle: új funkciók, a mai stratégiákat szolgáló funkciók megjelenése. Az egyik cél, hogy megmaradjon a kulturális örökség, amíg meg nem találja azt a túlélési esélyt, ami megfelelően karbantartja. Az örökségvédelmi rendszer átalakulásának egyik hátránya, hogy a műemlék felügyelő tevékenység kilúgozódott; a műemlékőr projekt egy lehetőség, hogy új formában újraszerveződjön, egy olyan független szervezet formájában, amely kutatással, menedzseléssel, fenntartással, tanácsadással foglalkozik (pl. pályázatok, hibák feltárása, kis hibák javítása, térségfejlesztésekbe történő beillesztés). Bizonyos támogatási rendszer mögötté válhatna valóban működőképesé. Erre jelenleg Magyarországon csak a Világörökségi Törvény ad lehetőséget, például arra, hogy adókedvezményeket kidolgozzanak a területükön. Ki kell dolgoznunk egy állami támogatási rendszer alapjait – a mai nap is hozhat ebben gyümölcsöt, a hazai állami rendszer felé, ha van ebben konszenzus.

J. Akerboom, a Monumentenwacht Noord Brabant igazgatója

A Monumentenwacht szolgáltatás 40 éve Hollandiában

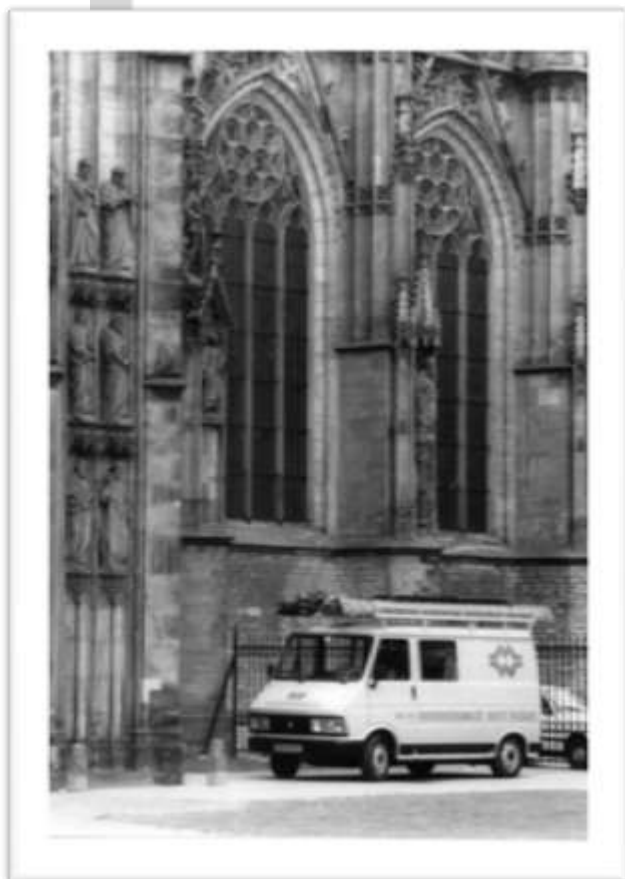

Megköszönve a lehetőséget a technikai részletekről eltekintve, - amelyekről már korábban, más fórumokon beszélt – azt vázolta fel, hogy hogyan alakult és fejlődött Hollandiában a Monumentenwacht, és mi a jelenlegi helyzet. Elmondta, hogy 1973 előtt nem volt műemlékvédelem, fenntartás Hollandiában, 30-40 évenként voltak

⁴ Friends of Monumentenwacht - A Monumentenwacht Baráti Köre

költséges felújítások, amelyeket a holland nemzeti hatóság felügyelt. Ha sikerült jó állapotban tartani egy épületet felújítás után, rájöttek, hogy sok pénzt spórolnak, és így jut más műemlékekre is.

Walter Kramer⁵ volt a kezdeményező, aki hitt abban, hogy kis lépésekkel el lehet kezdeni. A kiindulópont az volt, hogy a sok guanó jelentősen rongálja az épületeket, ha a szennyeződés nem távolítható el, komoly károk keletkeznek, ellenben ha ez évente tisztításra kerül, akkor meg lehet ezt spórolni.

Észak Hollandiában egy építészeti cég vállalta, hogy ad egy évre 2 embert, akik előzetesen legyártott formanyomtatványokkal mentek helyszínre, így Kramer úr elkezdhette a munkát, így indult. A 90-es évek elejéig az összes holland tartományban felállt a Monumentenwacht. Központi irányítás alatt álló szerveződés volt, Hollandia középső részén lévő szervezet felügyelte a többi regionális szervezetet. A 90-es években egy törvénymódosítás után a helyi önkormányzatok kezelésébe kerültek a helyi MW szervezetek: pénzügyi szakemberek, önkormányzati emberek és szakértők együtt dolgoztak. Kicsiben kezdődött, és évről évre növekedett. Jelenleg mintegy 25 000 műemlék felügyelete folyik, 40 év elteltével 300 000 azon épületek száma, amiket átnéztek. A kezdeteknél ugyanakkor más volt a gazdasági helyzet. 10 év alatt 1,5 mrd EUR-t adott a holland kormány.

⁵ Walter Kramer és Yde Schakel volt a Monumentenwacht két kezdeményezője

Előadásában Akerboom úr hangsúlyozta, hogy nem hatóságként vannak jelen, fontos a tulajdonosokkal a jó, bizalmi viszony kiépítése. Megfelelő képzettségű emberek vizsgálják az épületeket, és apró kis javításokat végeznek. A nagymértékű helyreállítások esetében építészeket, építőipari céget vesznek igénybe, utalva arra, hogy fontos a jó kapcsolat az építészkarommal: nem versenyezni akarnak az építészkarommal, és az is fontos, hogy nem kormányzati szervként működnek;

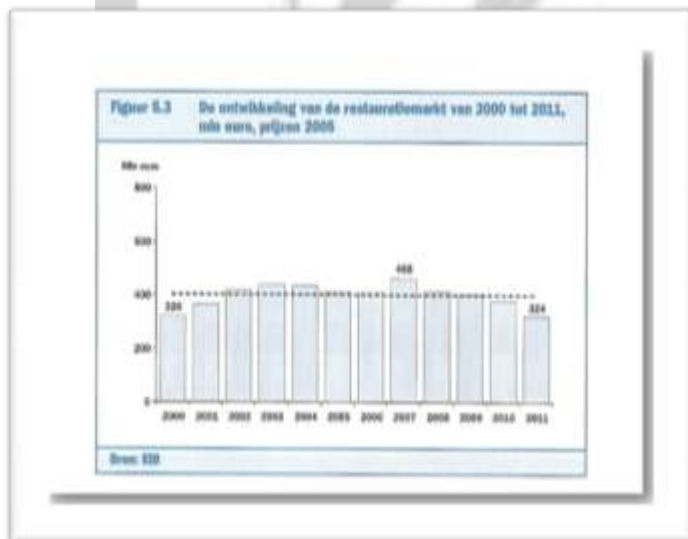

Illusztrációként megmutatta, hogy néz ki egy jelentés. Van egy országos adatbázis rendszer, ebben tárolják a jelentéseket is: a különböző színek különböző információkat mutatnak: mi nincs megfelelő állapotban, mit kell javítani, mikor volt vizsgálat.

jelentést küldtek a kulturális miniszternek, aki a parlament elé terjeszti.

10 év után régészettel is elkezdtek foglalkozni, most már parkokat, kastélyok/várak kertjeit is szeretnék majd figyelemmel kísérni. A jelenlegi helyzetre utalva elmondta, hogy Hollandiában most már kevesebb pénz is elég, és 2011-től csökken a prevenciós pénzekre adott összeg.

Ezután felvázolt egy képet, azon országokkal ahol már van MW szervezet, vagy ahol készül, előrevetítve, hogy néhány éven belül egész Európában megtalálhatók lesznek.

Végül javaslatként elhangzott, hogy senki ne másolja le egy-az egyben a holland modellt, más időszakban, gazdaságilag is más helyzetben kell a felálló szervezet munkáját helyi körülményekhez igazítani, amely elindulhat magáncég formájában is, vagy pl. a nemzeti szintű hatóság szintjéről is. Javasolta, hogy a műemlék-felügyelet

elnevezést alkalmazzák helyi nyelven. Hozzátette, hogy jó lenne, ha tudományos kutatás is készülne a kormányok, tulajdonosok számára jelentkező előnyökről; ha egyértelmű, hogy a kormány és a tulajdonos is hasznot húz, ennek nagy szerepe lehetne a szolgáltatás meghonosításában, és hangsúlyozta, hogy a jó tervezés alapja mindennek.

Zárásként Akerboom úr utalt a Várkert bazár most folyó helyreállítására, jelezve, hogy kíváncsi, hogy a fenntartásra mennyi figyelmet fognak fordítani, ha elkészül. Végezetül sok sikert kívánt Magyarországon és minden más országban is, hozzátéve, hogy Hollandiából minden segítséget megadnak.

Ezt követően Erő Zoltán bemutatta és kihívta az 1. kerekasztal résztvevőit, majd átadta a szót Graham Bell úrnak.

Graham Bell, a Magyar Reneszánsz Alapítvány elnöke
Megelőző Karbantartás Szolgáltatás-modellek Európában

Utalt arra, hogy kettős szerepben van jelen a konferencián, egyrészt egy 50 éve működő egyesült királysági nem-kormányzati szövet képvisel, másrészt egy Magyarországon 7 éve működő civil szervezetet. Feltételezte, hogy a résztvevők azért vannak jelen, mert érdekli őket az örökség sorsa; mivel az örökség értéket képvisel most és a jövőben, mert szeretnének tenni annak érdekében, hogy velünk legyen a jövőben is. Egy másik ok, hogy mások esetleg nem eléggé figyelnek erre, segítségre van szükségük. A Monumentenwacht alapelve is ez: tanácsadás, előre, időben szólni - prevenció!

A Monumentenwacht nem csak arról, hogy ki kell tisztítani a csatornát, hanem arról is, hogy örökségünket gyakorlatias megközelítésben miként tudjuk ápolni, zárójelben megjegyezve, hogy Angliában az utóbbi időben szeszélyes időjárás uralkodott, ezért jelenleg valóban nagyon fontos az ereszek/csatornák kitisztítása.

Graham Bell szerint a nyilvántartásba vétellel kell kezdeni, ráirányítani a figyelmet a hanyatló állapotban lévő és/vagy bizonytalan jövőképű épületekre. Az Europa Nostra kezdeményezés esetében is nem csak az a fontos, hogy problémára ráirányítsa a figyelmet, hanem tenni is kell valamit.

Hangsúlyozta, hogy attitűdöt kell megváltoztatni. Az első szabály: fontos időben megjavítani, és folyamatosan karbantartani.

Hogyan lehet a Monumentenwacht-ot adaptálni?

2000-ben volt egy konferencia, ahol az összes létező és készülődő MW programok képviselői egy asztalhoz ültek; ezen felül van a MW Barátai (Friends of Monumentenwacht), a legtöbb országban történik valami, de a modellt nem egyszerű átvenni, nincs recept.⁶

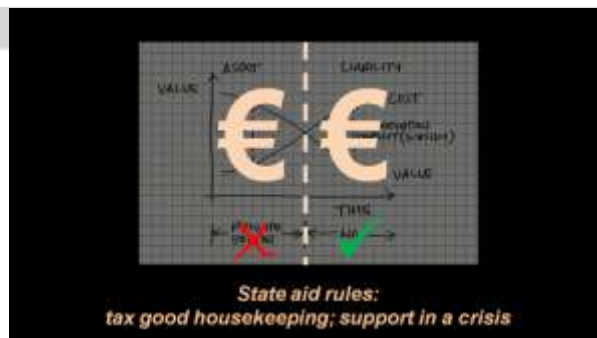
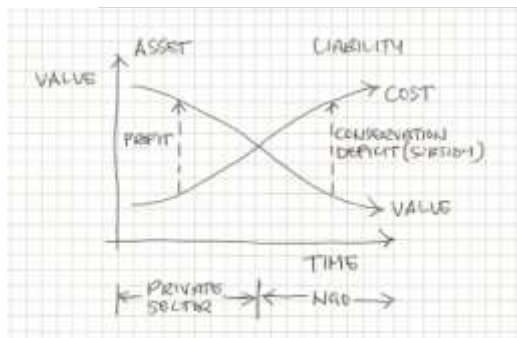
Angliában számos kísérlet volt. Például a „Maintain our Heritage” Bath-ban. A projekt állami támogatással jött létre és nagyon sikeres volt, amíg tartott a támogatás. Utána fokozatosan egyre csökkent az ambíció, az emberek nem fizettek, most már csak ereszek kitisztítása folyik.

2 hónap múlva Skóciában megkezdődik Sterlingben az ottani MW tesztelése. Egy korábbi pályázatra épül: az alapok megvannak, tulajdonosok tisztában vannak azzal, hogy valami értékes történik. Tagdíjat fizetnek évente, és utána további hozzájárulást minden egyes vizsgálatért. Támogatás, tagdíj és alkalmi befizetések alkotják a finanszírozás 3 pillérét. 1 400 tulajdonosról van szó, kb. évi 300 EUR-t fizetnek + még egy összeget később.

Alappillér lehet az állami támogatás: meg kell győzni az államot, hogy a jó minőségű, jó állapotú épület magasabb értékű, mint a karbantartás mértéke, de ha nem költ a műemlékre, akkor értéke csökken, és a karbantartás költségei nőnek.

⁶ 2000. első nemzetközi konferencia Anglia, Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Hollandia, Magyarország, Németország, Olaszország, Skócia és Szlovákia részvételével.

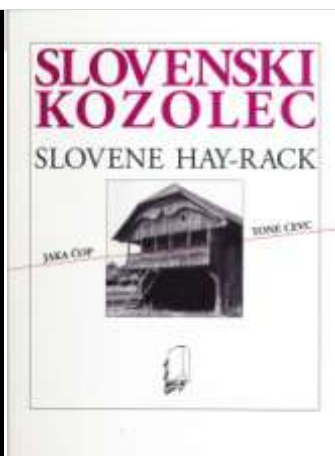
Ezután Graham Bell bemutatott két grafikont, amelynek metszéspontjában az állt, ahol a befektetők és a tulajdonosok a befektetésüknek megfelelő eredményt kapnának, hozzátevé, hogy ez az a pont, ahol civil szervezetek is beavatkozhatnak. Azzal is foglalkozni kell, hogy vannak olyanok, akik vigyáznak az épületeikre, viszont nincs pénzük. Ők is fizetnek adót, de nem kapnak támogatást. Amikor már problémás állapotba kerülnek az épületek, sok pénzt emésztenek fel, mégis általános, hogy csak válság idején jön pénzügyi támogatás, azaz nem prioritás a rendszeres karbantartás. Át kell alakítani a piacot, hogy a Monumentenwacht működőképes legyen. Ezután beszámolt egy kutatásról, amelyben összehasonlították, hogy 15 év alatt mennyi volt az évi tőkebefektetés, abban az esetben, ha évente investáltak, illetve ha csak 15 év múlva. Az eredmény, hogy az összes típusú műemléknél pénzügyileg kedvezőbb a rutin, rendszeres vizsgálat.

A történelmi jelentőségű területtel együttműködés előnye a kollektív fellépés lehetősége: feltárható, hogy adott területen milyen együttesek találhatóak, és ezekre külön, illetve együttesen is meg lehet próbálni finanszírozást találni. Példaként említette a kegyhelyeket, imahelyeket.

A legfontosabb kulturális turisztikai helyekké válhatnak a kegyhelyek. Az Egyesült Királyságban célként jelenik meg a szövetkezetek létrehozása, tudásmegosztás, önszervező együttműködés. Periodikus jelentések vannak a kegyhelyekről, arról, hogy mi az ami javult és mi az, ami romlott. Magyarországon is kihasználható lehetőség a fontos imahelyek, kegyhelyek nyilvántartásba vétele. Sokszor nem látható és lassú a romlás, ha 20 évig nem méri fel, nehéz kideríteni, mi a baj forrása. A Magyar Reneszánsz Alapítvány ebben szeretne segíteni Magyarországnak.

Épületekről van szó, de meg kellene találni azokat a mesterségeket, amelyekre szükség van az épületek fenntartásához. (Ld. svéd Halland modell : 25%-a építőiparnak a helyreállításában tevékenykedett, konkrét helyi közösség 25 év alatt munkanélkülieket alkalmazott a műemlék-felújításokban. Eredmény: a fiatalok foglalkoztathatósága javult, és az önkormányzat is sokat nyert Limerickben).

Egy másik pozitív példa: néhány éve izlandi bankok tönkrementek. Egy kis skansen úgy döntött, hogy munkanélküli segély helyett építőipari szakembereket szociális munkán foglalkoztatnak.

Szlovén példa: Hay Rock nádfedél használata – nádtetők karbantartása.

Egyesült Királyság: oktatási program keretében 8 000 embert képeztek, hogy amikor a mesteremberek nyugdíjba vonulnak, legyen utánpótlás.

Csehországban például jól működik a nemzeti trust alap, amely számos országra kiterjed, célja a know-how megosztása, technikákat közvetít ahhoz, hogy az épületek ne romoljanak. Mindez a helyi kultúrához alkalmazkodva történik.

A Forster Központ kezelésében jelenleg mintegy 40 nemzeti műemlék van. Itt is fontos nem csak épület állagmegóvása, hanem a tapasztalatok megosztása is. A kastélyok komoly örökséget képviselnek Magyarországon: fontos kidogozni, hogy hogyan lehet rá vigyázni.

MW : "Már majdnem kész, de még el sem kezdtük".

A hanganyagot lejegyezte: Saád Judit

A hanganyagot szerkesztette: Károlyi Zsuzsanna

